

Motion till riksdagen 2025/26:3997

av Samuel Gonzalez Westling m.fl. (V)

med anledning av prop. 2025/26:185 Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2025/26:185.

Regeringens förslag

I propositionen föreslår regeringen en ny lag om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands. Den nya lagen möjliggör att svenska fängelsestraff under viss tid kan verkställas i en kriminalvårdsanstalt utomlands. Syftet med förslagen är att bidra till att avhjälpa den allvarliga platsbristen inom Kriminalvården. Förslagen har tagits fram med anledning av det avtal som Sverige och Estland undertecknade den 18 juni 2025 om verkställighet av svenska fängelsestraff i Estland. Lagen föreslås dock vara generellt utformad för att kunna tillämpas i förhållande till samtliga stater som Sverige har ingått eller kan komma att ingå motsvarande överenskommelser med. Den nya lagen innehåller bestämmelser om bl.a. Kriminalvårdens handläggning, urvalet av intagna som kan komma i fråga för verkställighet utomlands, permissioner, försändelser, upphörande av verkställigheten och möjligheten att överklaga beslut. Propositionen innehåller även förslag och bedömningar i frågor som rör bl.a. migrationsrätt, skadeståndsrätt, arbetsrätt, socialrätt och skatterätt. I propositionen föreslås också att riksdagen ska godkänna avtalet mellan Sverige och Estland om verkställighet av svenska fängelsestraff i Estland samt överlåta rättskipnings- och förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning till Estland i enlighet med avtalet. Lagförslagen föreslås träda i kraft den 3 juli 2026.

Vänsterpartiets ställningstagande

Regeringen gör i sin proposition bedömningen att det, till följd av den ansträngda beläggningssituationen i svenska kriminalvårdsanstalter, finns ett behov av att svenska fängelsestraff ska kunna verkställas utomlands. Regeringens förslag innebär att personer över 18 år som dömts till fängelse i Sverige, med vissa undantag, ska kunna föras över till ett fängelse i Tartu, Estland. Personalen på anstalten kommer att vara lokalt anställd med undantag för vissa utsända anställda som enligt förslaget ska utbilda den estniska personalen. Arbetspråket i anstalten föreslås vara engelska.

Vänsterpartiet anser att straff utdömda i Sverige ska verkställas i Sverige, om det inte finns skäl och möjlighet att överföra verkställigheten till en annan stat, t.ex. när en utländsk medborgare kan avtjäna straffet i sitt hemland. Vi ser stora risker för att regeringens förslag kommer att leda till sämre förhållanden för både de intagna och deras anhöriga än om verkställigheten skett i Sverige.

Lagrådet skriver i sitt yttrande att det i och för sig inte finns något absolut juridiskt hinder mot att svenska fängelsestraff verkställs i ett annat land. Samtidigt betonar man den grundläggande principen att den som döms för brott normalt ska avtjäna sitt straff i det land där domen har meddelats. Även om undantag från denna princip kan vara tänkbara anser Lagrådet att platsbrist inte är ett tillräckligt tungt vägande skäl för att frånga huvudregeln.

Vidare påpekar Lagrådet att reformen ska vara tillfällig för den enskilde, men att det saknas tydliga regler för hur länge verkställighet utomlands får pågå. Lagrådet menar att detta skapar osäkerhet. Även om det är svårt att förutse hur länge platsbristen kommer att bestå borde lagen i sig enligt Lagrådet innehålla en tydlig tidsbegränsning. Slutligen riktar Lagrådet kritik mot hur lagen är utformad rent tekniskt. Den är generell men är i praktiken tänkt att tillämpas genom ett specifikt avtal mellan Sverige och exempelvis Estland. Enligt Lagrådet är detta en otymplig och mindre lämplig lagstiftningsmetod, eftersom det skapar oklarhet kring hur lagen ska fungera i praktiken.

Remissinstansernas invändningar mot förslaget handlar om bl.a. risk för bristande rätts-säkerhet och kontroll över verkställigheten. Advokatsamfundet menar att det finns betydande risker med att låta svenska fängelsestraff verkställas i andra länder, eftersom Sverige då inte fullt ut kan säkerställa att grundläggande rättssäkerhetsgarantier upprätthålls. Liknande farhågor uttrycks av Justitieombudsmannen, som betonar vikten av att frihetsberövade personer behandlas i enlighet med svenska och internationella rättighets-standarder. Skillnader i fängelseförhållanden och tillsynssystem riskerar enligt dem att leda till oacceptabla avvikelser. Flera remissinstanser, däribland Statens medicinsk-etiska råd, juridiska fakulteten vid Lunds universitet och Institutet för mänskliga rättigheter, lyfter kritik som framförts av tillsynsorgan mot estländska anstalter. Statens medicinsk-etiska råd framhåller exempelvis att Estlands justitiekansler (Õiguskantsler) har pekat på att avgifter för långbesök kan försvåra barns kontakt med frihetsberövade föräldrar, att telefonkontakt ofta är begränsad samt att resurserna för intagna med suicid-risk är otillräckliga. Juridiska fakulteten vid Lunds universitet hänvisar till Europeiska kommittén för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), som i en rapport lyft fram frågor som minimiutrymme per intagen, tillgång till meningsfulla aktiviteter, besöksmöjligheter samt dokumentation och utredning av skador. Institutet för mänskliga rättigheter pekar dessutom på återkommande kritik mot anstalten i Tartu från både Õiguskantsler och CPT. De betonar också att Sverige anses ha fortsatt ansvar för och kontroll över de intagna, trots att delar av straffet verk-

ställs i Estland, även om regeringens möjligheter att åtgärda eller följa upp kritik är begränsade. Fackförbundet ST uttrycker oro över bedömningen och framhåller vikten av att verkställigheten utförs av personal med god förståelse för den svenska statens värdegrund, detta för att säkerställa rättssäkerhet och skydd för intagnas fri- och rättigheter. Seko uttrycker oro över att språkproblem kan uppstå när både personal och intagna måste kommunicera på ett främmande språk, vilket kan försämra rättssäkerheten och likvärdigheten jämfört med om verkställigheten sker i Sverige. Justitiekanslern lyfter att det inte tillräckligt tydligt framgår vem som bär det yttersta ansvaret vid exempelvis rättighetskränkningar eller brister i verkställigheten. Detta riskerar att skapa både rättslig osäkerhet och praktiska problem i relationen mellan Sverige och den mottagande staten. Advokatsamfundet framhåller att verkställighet av fängelsestraff är en kärnuppgift för staten och att en överflyttning till andra länder riskerar att urholka rättssystemets legitimitet.

En annan återkommande kritik från remissinstanserna gäller bristande konsekvensanalys. Ekonomistyrningsverket pekar på att regeringens beräkningar av kostnader och effektivitet är osäkra och ofullständiga, särskilt när det gäller långsiktiga ekonomiska effekter. Även Kriminalvården lyfter att det saknas tillräcklig analys av hur reformen påverkar myndighetens verksamhet, inklusive logistik, uppföljning och kontroll av verkställigheten i andra länder.

Vidare lyfter vissa remissinstanser problem kopplade till verkställighetens ändamål och kriminalpolitiska effekter. Brottsförebyggande rådet betonar att möjligheterna till rehabilitering och återanpassning kan försämrats om den dömda avtjänar sitt straff utomlands, långt ifrån svenska behandlingsinsatser och sociala nätverk. Även Kriminalvården uttrycker oro för att kontakten med svenska återfallsförebyggande program försvåras, vilket kan påverka risken för återfall i brott negativt.

Vänsterpartiet instämmer i Lagrådets och remissinstansernas kritik. Sammanfattningsvis riskerar regeringens förslag att skapa nya problem snarare än att lösa kapacitetsbristen i svenska anstalter.

Riksdagen bör avslå proposition 2025/26:185. Detta bör riksdagen besluta.

Samuel Gonzalez Westling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Håkan Svenneling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Jessica Wetterling (V)